

IN MEMORIAM GÁSPÁRDY LÁSZLÓ (1937–2006)

2006. március hó 25. napján, életének 69. évében elhunyt dr. Gáspárdy László, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem és a Miskolci Egyetem nyugalmazott egyetemi tanára. Immáron közel három éve derült fény a komoly betegsége, mellyel az utolsó idő-kig erős lélekkel vette fel a harcot, de az végül elragadta közülünk. Tanítványaiként lelkünkben végig aggódva kísértük figyelemmel e küzdelmet. Példaként állott előttünk a hitéből fakadó emberi tartás és optimizmus, mely a nehéz időszakokban sem engedte számára, hogy a szakmai közéletből teljesen visszavonuljon és felhagyjon a tudományos munkával. Távozásával nemcsak a per jogtudomány lett szegényebb, hanem az egész hazai jogászság veszített egy színes egyéniséget, akire igen nagy tisztelettel és szeretettel gondolnak vissza munkatársai és barátai, de azok az egykori tanítványai is, akiknek a diploma megszerzése után még hosszú évekig egyengette az útját a választott gyakorlati vagy elméleti pályájukon.

Gáspárdy László 1937. október 11-én született a fővárosban egy egri származású orvos-művészettörténész házaspár gyermekeként. A budai Toldy Ferenc Gimnáziumban érettségizett, majd felsőfokú tanulmányait Pécsen kezdte meg. Később Szegedre került, ahol 1960-ban kapott „summa cum laude” minősítésű jogi diplomát, két évvel később pedig „kitűnő” eredménnyel tette le a jogi szakvizsgát. Ezt hosszabb gyakorlati pálya követte az ügyészség kötelékében, amit 1982-ben adott fel az oktatói-tudományos pályáért 1982-ben, és a Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem Állam- és Jogtudományi Intézetében a Polgári Eljárásjogi Tanszék alapítója lett.

Tudományos-oktatói munkássága azonban ennél jóval korábban kezdődött, hiszen az ügyészi munka mellett részt vett az egyetemi alapképzésben és a végzett jogászok továbbképzésében az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán. 1968-ban 31 évesen lett kandidátus „A tilos szerződések” című értekezésének megvédését követően. Első írásai a polgári anyagi joghoz, valamint a munkajoghoz kötődtek, ám az 1970-es évek második felétől kezdve már egyre több polgári per jogi tanulmányt találhatunk a publikációs jegyzékében. Akadémiai doktori címét 1984-ben szerezte „A polgári per idődimenziója” című értekezésével, amely néhány évvel később könyv alakban is megjelent az Akadémiai Kiadó gondozásában és a per jogászok több generációja számára szolgált és szolgál vezérfonálul a kutatómunka során.

A Miskolci Egyetemen számos vezetői megbízatást látott el, így például több éven át a Civilisztikai Tudományok Intézetének igazgatója volt, illetőleg dékánhelyettes. Később a Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola alapítója és vezetője lett. A Miskolci Egyetem Pro Universitate, a Kar a Pro Facultate Iurisprudentiae kitüntetésekkel és professor emeritus címmel ismerte el munkáját.

A miskolci tanszék alapítása során nyert tapasztalatok segítették a polgári eljárásjogi oktatás alapjainak megeremtését a 1990-es évek közepén a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen is. Éveken keresztül a két város közt „ingázva” igyekezett a felhalmozott tudásanyagot és az általa vallott értékeket megosztani a budapesti és miskolci diáksággal és kollégákkal. Eközben a miskolci tudományos műhelyben elindította a pályán későbbi utódjait. Gondos szakmai iránymutatásai és megtisztelő figyelme a külföldi tanulmányutakon is kísérté őket. A Miskolci Egyetemen a tanszékvezetést

2002-ben adta át ottani tanítványának és a továbbiakban erejét a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen való munkára összpontosította. Innen 2005 januárjában vonult nyugdíjba betegségére tekintettel, átadva a tanszék szakmai irányítását egykori miskolci tanítványának. Eddig az időpontig vezette a Doktori Iskolát is. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának Pro Facultate díját 2005 tavaszán kapta meg. Az egykori tanítványok kezét azonban a legnehezebb pillanatokban sem engedte el, a felhalmozott élettapasztalatra alapozott jó tanácsokra biztos számíthatunk ezután is. Nyugdíjazását követően is a szakmai közélet aktív résztvevője maradt.

A közéleti szerepvállalás az ő esetében olyan mérvű volt, hogy még közelebbi munkatársait is komolyan zavarba lehetett hozni egy-egy olyan kérdéssel, vajon fel tudnák-e sorolni valamennyi korábbi és aktuális megbízását. Tagja volt a polgári eljárásjogászok legrangosabb képviselőit tömörítő olyan nemzetközi szervezeteknek, mint pl. az „International Association of Procedural Law”, „Wissenschaftliches Verein für Internationales Privatrecht und Zivilverfahrenrecht”, „Associazione Italiana tra gli studiosi del processo civile”. Ott volt a hazai „jogászelet sűrűjében” is, részt vett többek között az MTA Jogtudományi Bizottságának, a Jogtudományi Közlöny Szerkesztő Bizottságának, a Jogi Szakvizsgabizottságnak, Magyar Professzorok Világtanácsának, az MTA Miskolci Akadémiai Központja Polgári Eljárásjogi Munkabizottságának munkájában. Elnökségi tagja volt a Magyar Egyetemi és Főiskolai Tanárok Egyesületének, elnöke a Magyar Akkreditációs Bizottság Állam-, Jog- és Közigazgatás-tudományi Bizottságának, valamint az MTA Munkavédelmi Albizottságának. Miskolcon öt alkalommal szervezte meg az olasz perjogtudomány képviselőinek részvételével az ún. „Olasz-magyar perjogi konferenciákat”. Közéleti tevékenységéért 2005-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjét, valamint a Pro Cultura Christianae kitüntetést vehette át.

Tudományos munkájának eredményeképpen számos önálló és társszerzőkkel írott könyv, valamint közel kétszáz tanulmány született. Az utóbbiak közül sok idegen nyelven – főként olaszul és németül – íródott. A két magyar polgári eljárásjogi kommentár több fejezetének szerzőjeként tartották számon. Tapasztalataira, tudására a kodifikátorok is számíthattak és építettek is évtizedeken keresztül. Kutatásainak súlypontja elsősorban a pertartam vizsgálatára, összehasonlító és perjogtörténeti kérdésekre, az alapelvekre és a polgári per alternatíváinak vizsgálatára esett. Még az utolsó hónapokban is intenzíven foglalkozott a közigazgatási perek és az alkotmányosság kérdésével. Tudományos eredményein túl a magyar processzualisztika történetébe egy új nyelvezetnek, stílusnak a megteremtésével véste be nevét örök időkre. A széleskörű humán műveltségről tanúskodó és a folyamatokat „felülről” vizsgáló, átfogó szemléletmódján nyugvó gondolatait, mondanivalóját hamisíthatatlan egyéni stílussal fűszerezve volt képes közreadni. E sajátos gondolatközlési mód leírására méltatlannak érzi magát az emlékező tanítvány, álljon tehát itt a műveiből kiragadott néhány példa bizonyosságul. Mára megkerülhetetlen kiindulási ponttá vált az a többünk által sokat idézett gondolata, mely a polgári per jog erős nemzeti karakterét hangsúlyozva mutat rá a harmonizációs nehézségekre: „Az Európai Unióban csupán részterületeken, bár fontos részterületeken jött létre közös érvényű szabályozás, [...] a nemzetközi polgári eljárásjogi berendezkedés olyan terület, amely meglehetősen rezisztens az egységesítő törekvésekkel szemben, olyan terület, ahol a hagyományok inerciaja

nehezen fékezhető [...]” A polgári per jövőjéről szólva egyik tanulmányában így fogalmazott az ezredfordulón: „Polgári perjogunk fejlesztésének alapvető irányairól szólván megkockáztatok két olyan feltételezést, amely – ha beigazolódik – de lege ferenda reflexiót igényel a jogalkotótól. Az egyik feltételezésem, hogy a perbe szállítás motívumai a jövőben még inkább felerősödnek, egyre többen vélhetik úgy – és piacgazdasági viszonyok között nem alaptalanul –, hogy a törvényház lehet a gazdasági verseny egyik végső helyszíne. Feltételezem még a nemzetközi dimenzió számottevő térhódítását a hazai perjogi glóbuszon, azaz a jogharmonizációból fakadó egyes megoldások szükségét, továbbá a külföldi elem fokozódását mind a perekben érintett személyek és érdekeik, mind az alkalmazandó jogot illetően”. A modern magyar perjogtörténetről az ezredfordulón kiadott műve önmeghatározásában „kisonográfának” neveztetett. Így is vonult be a szakmai köztudatba és vált az történetiséggel foglalkozó kutatók egyik alapvető forrásává. E mű bevezetőjében olvashatjuk azt a néhány jellegzetes szófordulatot, mellyel – bár szerényen, de – igen találóan határolta körül a mű célját: „Talán haszon származhat abból, ha a nagyjából a tételes jogra, részben a legiszlatorius megoldásokra és a jogösszehasonlításra módfelett indokoltan tájolt perjogi szakirodalmunk paravánját lebontva láttatni engedjük a történeti félmúlt alakzatait.” Hosszan folytathatnánk a sort...

Egyedi, színes előadásmódja nemcsak a tanítványai között hozott számára kiemelkedő népszerűséget, hanem szakmai körökben Európa-szerte híressé vált. Nem csoda tehát, hogy számos egyetemre (Poznan, Parma, Bologna, Catania, Milano, Trento, Athen, Torino, Krakkó, Palermo, Róma, Trier, Regensburg, Utrecht, Coimbra, Aachen, Trieste, Jena, Olomouc stb.) hívták vendégprofesszorként, konferenciákra előadóként, nemzeti referensként. Feljegyzéseiből arra következtethetünk, hogy a pályafutása során tartott – százat is meghaladó – előadásainak majdnem a harmada idegen nyelvű. Messze földön ismert kiváló nyelvtudása, nyitottsága és emberszerető személyisége sok barátot szerzett neki külföldön is, szakmai kapcsolatai főképpen – de nem kizárólag – Olaszországra, Németországra, Ausztriára, Lengyelországra, Görögországra koncentráltak.

Igazi iskolateremtő egyéniség volt. Rá valóban igazak az író szavai: „[...] a tanári pálya minden más pályánál tágasabb, távlatosabb, határtalanabb, s mint a Nílus termékeny vize, túlárad saját partjain. A jó tanár nemcsak pedagógus, hanem kertész, filozófus, lélekbúvár, művész és mesterember egy személyben, s nemcsak tudását közvetíti (bár az sem kevés), hanem példát ad, jellemet formál, ültet, gyomlál, olt és szemez, mint a gyakorlati kertész, életet visz a könyvekbe, a könyveken keresztül a tanításba, állandó s eleven hidat épít az eszmény és a mindennap, az elvontság és a tapasztalás közé”. A talentum nem csupán arra tette képessé, hogy felébressze a fiatalok érdeklődését és elkötelezettségét az oktatott tárgy iránt. Maga köré vonzott egy új kutató-oktató generációt, valódi tudományos műhelyt teremtve. Tette ezt a személyiségéből fakadó könnyedséggel és ötletességgel: a fiatalabb generációkat inkább példájával inspirálva, a tudományos munka szabadságának elvét vallva észrevétlenül irányítgatva őket, számukra az egyéni kibontakozásra megfelelő teret engedve, mindig kerülve az adminisztratív ösztönzők alkalmazását. Az idő őt igazolta, „az elvetett mag jó földbe esett”, és a létrehívott tudományos műhely munkáját az ezredfordulót követően három tudományos fokozat születése koronázta meg.

A nagy egyéniségek szellemi kisugárzása természetesen nem korlátozódik szakmai-tudományos környezetükre, hatásuk az élet minden rétegét átjárja. Különösen igaz volt ez Őrá, akinek az életében a család mindig nagyon fontos szerepet játszott: feleségével három gyermeket neveltek fel és közvetítették a népes családban a szülőktől átöröklött keresztény konzervatív kultúrát.

Egy nagyszabású életút szakadt meg, egy kiemelkedő életmű végét jelző pont került kitörölhetetlenül a XX–XXI. századi perjogtudomány-történet egy igen jelentős fejezetének végére azon a márciusi hajnalon, amikor elment közülünk. A fájdalom óráiban a bennünket átjáró hiányérzeten próbálunk úrrá lenni, hogy emlékét szívünkben megőrizve igyekezhessünk a kijelölt úton a megkezdett munka méltó folytatóivá válni.

HARSÁGI VIKTÓRIA